

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ЛКС Центр

Видавництво ТОВ «ЛКС-центр»

Ефективна економіка № 5, 2017

УДК 65.012.8(477)

М. В. Бегей,

аспірант кафедри економіки та економічної безпеки,

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів

ДЕРЖАВНЕ ЛІСОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ОБ'ЄКТ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

M. V. Behei,

post-graduate student of the Department of Economics and Economic Security

of Lviv State University of Internal Affairs, Lviv

STATE FORESTRY ENTERPRISE AS THE SUBJECT OF ECONOMIC ACTIVITY AND THE OBJECT OF ECONOMIC SECURITY SYSTEM

Розглянуто діяльність лісогосподарських підприємств як основи лісового господарства, які утворенні та функціонують у структурі Державного агентства лісових ресурсів. Встановлено, що їх види діяльності можна поділити на дві групи: екологічного спрямування, – що здійснюються з метою отримання екологічного ефекту та передбачають збереження та примноження лісових ресурсів та економічного, – що мають на меті отримання економічного ефекту від використання лісових ресурсів. Обґрунтовано, що державні лісогосподарські підприємства, як суб'єкти господарювання, реалізуючи функцію розвитку відіграють базисну роль у соціально-економічних відносинах. Доведено, що вона погіршується в наслідок їх дестабілізації, руйнування різними загрозами. Крім того значною мірою негативно позначається на діяльності державних лісогосподарських підприємств конфлікт інтересів: між підприємством, яке зацікавлене в отриманні максимального прибутку та суспільними інтересами, в основі яких є сталий розвиток лісового господарства. Для протидії загрозам, конфліктам запропоновано створення та використання механізмів системи їх економічної безпеки, де державні лісогосподарські підприємства з одного боку мають виступати в якості об'єкта економічної безпеки, а з іншого, – суб'єкта її забезпечення.

The article examines activity of forestry enterprises as the foundation of Forestry, which are created and function in the structure of the State Agency of Forest Resources. The author established that their activities can be divided into two groups: of ecological nature – that is

undertaken with a view to obtain environmental effects and provide preservation and enhancement of forest resources and of economic nature – that are aimed at obtaining economic benefits from the use of forest resources. It is proved that state forestry enterprises as entities of economic activity by implementing the function of development play basic role in social and economic relations. It is proved that it is deteriorating as a result of destabilization, destruction by various threats. Also the activity of state forestry enterprises is significantly affected by conflicts of interest: between the company, which is interested in obtaining the maximum profit and public interests, based on sustainable development is forestry. To counter the threats and conflicts the author suggests creation and use of mechanisms of their economic security system where state forestry enterprises on the one hand should serve as an object of economic security, and on the other hand - the subject of its implementation.

Ключові слова: державне лісогосподарське підприємство, лісове господарство, система економічної безпеки державного лісогосподарського підприємства, безпекові механізми, загрози.

Keywords: state forestry enterprise, forestry, economic security system of the state forestry enterprise, security mechanisms, threats.

Постановка проблеми. Роль лісового господарства у життєдіяльності людини є визначальною, особливо коли йдеться про підтримання рівноваги природного середовища, збереження здоров'я людини, задоволення її потреб у рекреації тощо. Крім цього лісове господарство взаємодіючи з іншими господарськими комплексами організовує процеси, що пов'язані з відтворенням та використанням лісу як стратегічного ресурсу для України. Основною ланкою, яка реалізує зазначену роль лісового господарства є лісогосподарські підприємства, які є його структурними одиницями. Їх діяльність супроводжується різними як внутрішніми так і зовнішніми загрозами, які наносять їм збитки, особливо руйнують лісове середовище як основний предмет діяльності зазначених підприємств. З огляду на ці обставини лісогосподарські підприємства мають не тільки стратегічне значення для національної економіки, але й мають бути об'єктом у системі економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діяльність лісогосподарських підприємств, як основної ланки лісового господарства, щодо збереження, відтворення й розвитку лісу, його ресурсів, а також його роль у життєдіяльності людини, задоволенні її потреб та у цілому в соціально-економічних процесах є предметом наукових досліджень. Зокрема низка наукових праць присвячена безпосередньо питанням діяльності лісогосподарських підприємств [4, 5, 7, 12].

Предметом наукових досліджень також є різні аспекти взаємодії лісового господарства й інших галузей національної економіки. Вони відображені у низці наукових публікацій [1, 2, 3, 8, 11, 13]. Проте залишилися недослідженими питання щодо ролі лісогосподарських підприємств як суб'єкта господарювання у системі економічної безпеки держави, з одного боку, та як її об'єкта безпеки, з іншого.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз та визначення ролі лісогосподарських підприємств в системі економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ліс, загальна площа якого складає 10,4 млн. гектарів, є єдиним і незамінним джерелом деревини, яка використовується переважно для виготовлення засобів виробництва, зокрема предметів праці та предметів споживання. Деревина – це будівельний матеріал, паливо, папір, одяг, взуття, лікарські препарати, меблі, харчові продукти, кормові дріжджі, технічний спирт тощо. Понад 25 тис. одиниць найменувань промислових виробів і товарів народного споживання виробляють тепер з деревини і з кожним роком їх кількість збільшується [2].

Крім того, що ліси є джерелом сировини для деревообробної, целюлозо-паперової, хімічної, харчової й фармацевтичної промисловості, меблевого виробництва й майстрів народних промислів тощо, вони є територією для здійснення господарської діяльності, яка передбачає створення робочих місць і виготовлення продукції, а отже, формування ВВП. Саме тому добробут

місцевих громад у лісистих районах безпосередньо залежить від розвитку лісового господарства, що, у свою чергу, безпосередньо впливає на розвиток економіки регіону й стан суспільного здоров'я та розвиток рекреаційної індустрії [6].

Лісове господарство – це цілісна множина взаємовідносин між управлінням державного агентства лісових ресурсів й лісогосподарськими підприємствами та іншими структурами, що створює умови для їх діяльності, пов'язаної з вирощуванням, заготівлею та надання допоміжних послуг у лісовому господарстві для задоволення потреб відповідних споживачів.

Лісогосподарський комплекс, як цілісна система і підсистема національної економіки України, спрямований на забезпечення трьох груп завдань:

- 1) забезпечення соціальних функцій відтворення, збереження і примноження лісів і лісових земель України як природних ресурсів – її національного багатства;
- 2) здійснення виробничо-господарських функцій з метою раціонального використання лісосировинних ресурсів, виробництва промислової продукції, товарів народного споживання, надання послуг населенню;
- 3) забезпечення екологічної функції лісів та лісових ресурсів, підвищення ґрунтозахисних, водоохоронних функцій та пом'якшення змін клімату [1, 8, 11, 12, 13].

Для їх вирішення між лісогосподарською системою та іншими підсистемами мають бути налагоджені відповідні функціональні зв'язки. На основі результатів досліджень узагальнено зв'язки лісового господарства з іншими секторами економіки (рис. 1).

Рис. 1. Взаємозв'язок лісового господарства з іншими секторами економіки

Джерело: [5, с. 14-15]

Аналізуючи взаємозв'язки лісового господарства з іншими секторами економіки видно, що для них властива причинно-наслідкова природа. Саме вона й впливає на діяльність лісогосподарських підприємств, особливо державних, які є основою лісового господарства, та створенні й функціонують у структурі державного агентства лісових ресурсів. Вони є незалежними суб'єктами економічної діяльності. Разом з тим, кожне підприємство, хоч і представляє собою самостійну господарюючу одиницю, одночасно є елементом економічних систем більш високого рівня – певної галузі чи економіки держави в цілому [9, с. 116].

Усі види діяльності лісогосподарських підприємств можна поділити на дві групи:

- екологічного спрямування – що здійснюються з метою отримання екологічного ефекту та передбачають збереження та примноження лісових ресурсів;

- економічного спрямування – що мають на меті отримання економічного ефекту від використання лісових ресурсів.

Розглядаючи діяльність лісогосподарських підприємств, їх вплив на економіку України, необхідно звернути увагу й на показники їх потенціалу. Основні з них подані на рисунку 2.

Аналізуючи їх, видно, що суттєвого кількісного вкладу немає. Проте, вони забезпечують сировиною багато галузей промисловості, створюють робочі місця, зберігають та посилюють основні властивості лісів тощо.

Таким чином, державні лісогосподарські підприємства, як суб'єкти господарювання, відіграють значну позитивну й базисну роль у соціально-економічних процесах, що відбуваються в Україні.

Діяльність лісогосподарських підприємств дестабілізують різні загрози, у наслідок яких вони отримують певні збитки: пожежі, економічні кризи, незаконні рубки лісу, відсутність прозорого механізму продажу деревини; корупція, зловживання в процесі управління підприємством та його майном у наслідок розпорошеності норм законодавства, які регулюють діяльність державних підприємств, порушення лісового законодавства та інші. Крім того значною мірою негативно позначається на діяльності державних лісогосподарських підприємств конфлікт інтересів: між підприємством, яке зацікавлене в отриманні максимального прибутку та суспільними інтересами, в основі яких є сталий розвиток лісового господарства.

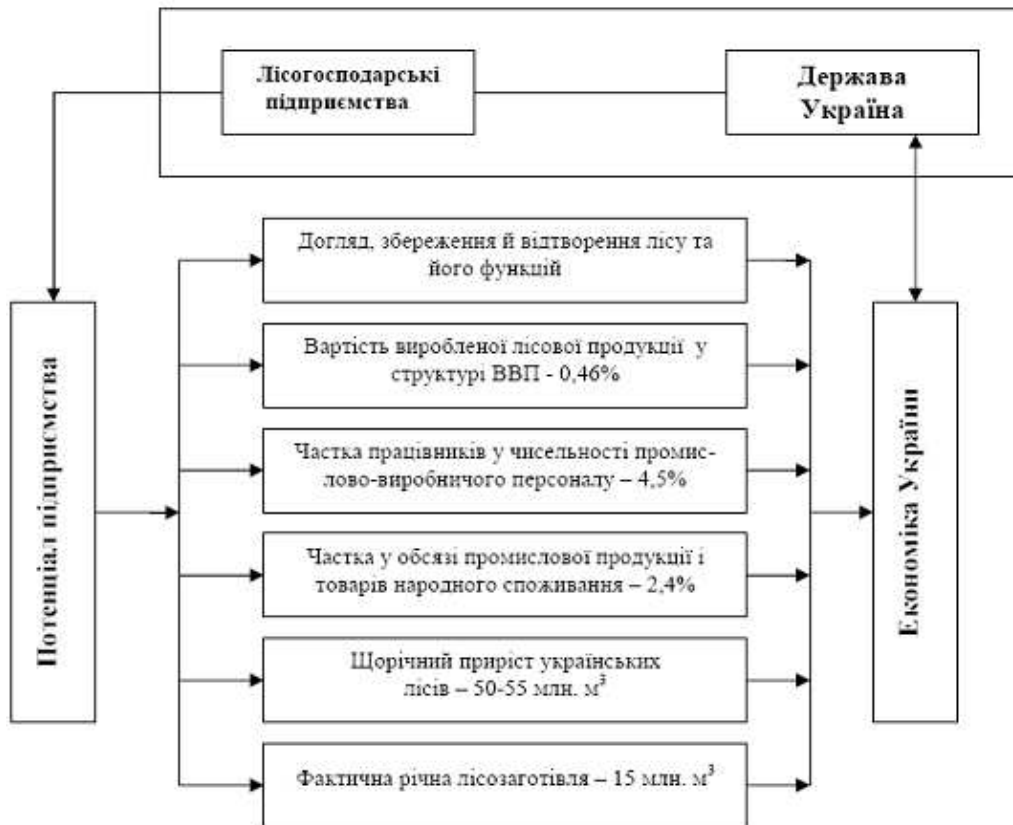

Рис. 2. Вплив потенціалу лісогосподарських підприємств на національну економіку*

*Складено автором за [3, 4]

Причини конфлікту між зазначеними інтересами закладено в їх змісті. Так, до суспільних інтересів відносяться: посилення суспільних, екологічних та соціальних функцій; збільшення лісистості країни; збереження біорізноманіття; розширення природно-заповідних територій. Приватні інтереси передбачають: збільшення обсягів заготівельної деревини; збільшення обсягів заготівлі не деревних лісових ресурсів; зменшення природо-заповідних територій; використання лісів для створення зон відпочинку [7].

Отже, державні лісогосподарські підприємства, як суб'єкти господарювання, реалізуючи функцію розвитку відіграють базисну роль у соціально-економічних відносинах. Проте вона погіршується в наслідок їх дестабілізації, руйнування різними загрозами. У зв'язку з цим, державні лісогосподарські підприємства мають бути під захистом держави, тобто бути об'єктом системи економічної безпеки держави. Крім цього, вони також мають бути активними суб'єктами забезпечення власної економічної безпеки. Основний зміст зазначеного положення відображено на рис. 3

Рис. 3. Вплив діяльності лісогосподарських підприємств на економіку і економічну безпеку України*

*Складено автором за [10]

Для забезпечення економічної безпеки державних лісогосподарських підприємств важливим є створення та використання механізмів системи їх економічної безпеки. Вони мають два рівні: макрорівень, на якому реалізується функція економічної безпеки держави та мікро, на якому само підприємство організує безпекові процеси. Відповідні суб'єкти безпеки, використовуючи делеговані їм повноваження виконують відповідні безпекові функції для забезпечення економічної безпеки державних лісогосподарських підприємств.

Наприклад, Президент України, Верховна Рада, Кабінет Міністрів України створюють відповідні нормативно-правові та організаційні механізми, які використовуються для забезпечення економічної безпеки державних лісогосподарських підприємств. Державна лісова охорона протидіє загрозам, які спрямовані на ушкодження, руйнування лісових ресурсів. Поліція забезпечує економічну безпеку шляхом боротьби з економічними злочинами вчиненими проти підприємства та інші. На рівні суб'єкта господарювання керівник державного лісогосподарського підприємства та інші відповідні особи виступають також як суб'єкти безпеки. Зокрема майстер лісу протидіє незаконним рубкам лісу, складає адміністративні протоколи, взаємодіє з поліцією для розкриття крадіжок, навмисних підпалів лісу тощо. Для відшкодування збитків,

підприємство в особі керівника та головного бухгалтера формують страхові механізми, уклавши відповідну угоду зі страховою організацією; подають судові позови та ін. Саме у такий спосіб й формується система економічної безпеки державного лісогосподарського підприємства, де підприємство, з одного боку, є об'єктом безпеки, а з іншого виступає суб'єктом її забезпечення

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проведене дослідження показує, що державні лісогосподарські підприємства, їх потенціал та результати діяльності відіграють базисну роль у соціально-економічних процесах. Разом з тим, коли їх діяльність дестабілізують ті чи інші загрози, вони отримують збитки у наслідок чого це негативно відображається на зазначених процесах. Така ситуація невигідна ні державі ні підприємству. Тому має бути спільний інтерес щодо створення ефективної системи економічної безпеки державних лісогосподарських підприємств, де з одного боку вони мають виступати в якості об'єкта економічної безпеки, а з іншого, - суб'єкта її забезпечення.

Література.

1. Генсірук С.А. Географія лісових ресурсів України. / С.А. Генсірук, М.С. Нижник – Львів: Світ, 1995. –123 с.
2. Кахович О. Лісове господарство. Актуальні проблеми галузі та шляхи їх вирішення / О. Кахович, Г. Тюленева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rusnauka.com/21_NIEK_2007/Economics/24123.doc.htm.
3. Кичко І.І. Перспективи розвитку лісового господарства України / І.І. Кичко, Ю.О. Гарус // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 11. – С. 128–132.
4. Кургузенкова Л. А. Диверсифікація лісогосподарських підприємств у забезпеченні їх сталого розвитку: дис. на здобуття наук. ступеня. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Людмила Анатоліївна Кургузенкова // ПВНЗ «Європейський університет». – К., 2012. – 228 с.
5. Олійничук О. І. Витрати, доходи та прибуток у системах обліку й аналізу лісогосподарських підприємств: дис. на здобуття наук. ступеня. канд. екон. наук : спец. 08.00.09 / Олександра Іванівна Олійничук // Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2011. – 254 с.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.
7. Пиріг К. М. Теоретичні засади ефективної діяльності лісогосподарських підприємств / К. М. Пиріг / Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2012. – Вип. №3 (60). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/6863/294.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
8. Стадник А.П. Ландшафтно-екологічна оптимізація системи захисних лісових насаджень України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук: спец. 03.00.16 / А.П. Стадник. – К.:ІА УААН, 2008. – 45 с.
9. Тарануха Ю. В. Предприятие и предпринимательство в трансформируемой экономике / Тарануха Ю. В. – М. : Изд-во «Дело и Сервис», 2003. – 368 с.
10. Франчук В. І. Теоретико-методологічні засади економічної безпеки акціонерних товариств: монографія / В. І. Франчук. – Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. – 400 с.
11. Фурдичко О.І. Лісова галузь України у контексті збалансованого розвитку: теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційні аспекти: Монографія / О.І. Фурдичко, В.В. Лавров. – К.: Основа, 2009. – 424 с.
12. Шершун М.Х. Аналіз діяльності лісогосподарських підприємств та ефективність використання лісоресурсного потенціалу в умовах розвитку економічної кризи / М.Х. Шершун // [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://econjournal.vsau.org/files/pdf/a/813.pdf>
13. Юхновський В.Ю. Лісоаграрні ландшафти рівнинної України: оптимізація, нормативи, екологічні аспекти / В.Ю. Юхновський. – К.: Інститут аграрної економіки, 2003. – 273 с.

References.

1. Hensiruk, S.A. and Nyzhnyk, M.S. (1995), *Neohrafiya lisovykh resursiv Ukrayiny* [Geography of forest resources Ukraine], Svit, L'viv, Ukraine.

2. Kakhovych, O. and Tyuleneva, H. (2017), "Forestry. Recent industry problems and solutions", available at: http://rusnauka.com/21_NIEK_2007/Economics/24123.doc.htm (Accessed 10 May 2017).
3. Kychko, I.I. and Harus, Yu.O. (2016), "Prospects for forestry Ukraine", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 11, pp. 128–132.
4. Kurhuzenkova, L. A. (2012), "Diversification forestry enterprises to ensure their sustainable development", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, PVNZ «Yevropeys'kyi universytet», Kyiv, Ukraine.
5. Oliynychuk, O. I. (2011), "Costs, revenues and earnings accounting systems and analysis of forestry enterprises", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Ternopil's'kyi natsional'nyi ekonomichnyi universytet, Ternopil, Ukraine.
6. State Statistics Service of Ukraine (2017), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 May 2017).
7. Pyrih, K. M. (2012), "The theoretical basis of effective operation of forestry enterprises", *Visnyk Chernihivs'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, vol. 3 (60). available at: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/6863/294.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Accessed 10 May 2017).
8. Stadnyk, A.P. (2008), "Landscape and environmental optimization of protective forest plantations Ukraine", Ph.D. Thesis, agriculture, IA UAAN, Kyiv, Ukraine.
9. Taranukha, Yu. V. (2003), *Predpriyatye y predprynimatel'stvo v transformyruemoy ekonomyye* [Enterprise and entrepreneurship in a transformed economy], Yzd-vo «Delo y Servys», Moscow, Russia.
10. Franchuk, V. I. (2015), *Teoretyko-metodolohichni zasady ekonomichnoyi bezpeky aktsionerlykh tovarystv* [Theoretical and methodological foundations of economic security corporations], L'vivs'kyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, L'viv, Ukraine.
11. Furdychko, O.I. and Lavrov, V.V. (2009), *Lisova haluz' Ukrayiny u konteksti zbalansovanoho rozvytku: teoretyko-metodolohichni, normatyvno-pravovi ta orhanizatsiyni aspekty* [Forest industry in Ukraine in the context of sustainable development: theoretical, methodological, legal and organizational aspects], Osnova, Kyiv, Ukraine.
12. Shershun, M.Kh. (2012), "Analysis of forestry enterprises and efficiency lisoresursnoho potential in conditions of economic crisis", available at: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/813.pdf> (Accessed 10 May 2017).
13. Yukhnovs'kyi, V.Yu. (2003), *Lisoahramni landshafty rivnyynnoi Ukrayiny: optymizatsiya, normatyvy, ekolohichni aspekty* [Forest-agricultural landscapes of the plain Ukraine: optimization, regulations, environmental aspects], Instytut ahraryoi ekonomiky, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Брошу